O‘ZBEK LOTIN ALIFBOSINI TAKOMILLASHTIRISH: YANGI HARF SHAKLLARINING IMLO VA RAQAMLI YOZUVGA TA’SIRI

Xazratqulova Zarina
Samarqand davlat chet tillar institute Xorijiy til va adabiyot
Ilmiy rahbar: **Nilufar Zubaydova**
E-mail: xazratqulovazarina9@gmail.com

Annotatsiya: *Maqolada o‘zbek lotin alifbosining shakllanish tarixi, yangi harf shakllari va ularning imlo hamda raqamli yozuvga ta’siri yoritiladi. Alifboni takomillashtirishning afzalliklari va yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan qiyinchiliklar tahlil qilinadi.*

Kalit so‘zlar: *o‘zbek alifbosi, lotin yozuvi, imlo, harf, raqamli yozuv.*

Аннотация: *В статье рассматриваются история формирования узбекского латинского алфавита, новые буквенные формы и их влияние на орфографию и цифровое письмо.*

Ключевые слова: *узбекский алфавит, латинская графика, орфография, цифровое письмо*

Abstract: *This article discusses the history of the Uzbek Latin alphabet, new letter forms, and their influence on spelling and digital writing.*

Keywords: *Uzbek alphabet, Latin script, spelling, digital writing.*

KIRISH

Yozuv har bir xalqning madaniyati, tarixi va ma’naviy merosini aks ettiruvchi muhim vositadir. Alifbo esa yozma nutqning asosini tashkil etadi. Uning qulayligi ta’lim, hujjatchilik, nashriyot va zamonaviy texnologiyalar rivojiga ta’sir ko‘rsatadi.

O‘zbek yozuvi tarixida arab, lotin va kirill yozuvlaridan foydalanilgan. Mustaqillikdan so‘ng lotin yozuviga asoslangan yangi o‘zbek alifbosiga o‘tish boshlandi. 1993-yil 2-sentabrda tegishli qonun qabul qilindi. 1995-yil 6-mayda esa alifboga o‘zgartirishlar kiritilib, 26 ta harf va 3 ta harf birikmasidan iborat shakl belgilandi [1; 2].

Vaqt o‘tishi bilan ayrim harf birikmalarini yozish va elektron qurilmalarda ishlatish bilan bog‘liq

muammolar yuzaga keldi. Shu sababli alifboni takomillashtirish masalasi muhim ahamiyat kasb etdi.

METODOLOGIYA

Maqolada tarixiy-taqqoslash va tahlil usullaridan foydalanildi. Amaldagi alifboning shakllanishi hamda yangi alifboga oid qonun hujjatlari o‘rganildi. Shuningdek, harf shakllarining imlo va raqamli yozuvdagi qulayliklari tahlil qilindi [1; 2; 3].

NATIJALAR

Amaldagi o‘zbek lotin alifbosida ayrim tovushlar ikki harf yordamida ifodalanadi. Masalan, “Sh”, “Ch” va “Ng” shakllari shular jumlasidandir. Bundan tashqari, “O‘” va “G‘” harflarini yozishda maxsus belgidan foydalaniladi.

Yangi alifboda ayrim harf shakllari o‘zgartirilgan:

Amaldagi shakl.	**Yangi shakl**
O‘ o‘	Ö ö
G‘ g‘	Ğ ğ
Sh sh	Ş ş
Ch ch	Ç ç
Ng ng	Alohida harf emas

Yangi tizimda 28 ta harf va tutuq belgisi nazarda tutilgan [3]. Ushbu o‘zgarishlar ayrim tovushlarni bitta harf orqali ifodalash imkonini beradi. Natijada yozuvning ixchamligi va bir xilligi oshishi mumkin.

MUHOKAMA

Alifboni takomillashtirishning asosiy afzalliklaridan biri imlo qoidalarini soddalashtirishdir. Yangi harflar so‘zlarni yozish va o‘qishda qulaylik yaratishi mumkin. Ayniqsa, ta’lim jarayonida yagona yozuv me’yorining shakllanishi muhim hisoblanadi.

Raqamli texnologiyalar rivojlanayotgan hozirgi davrda alifboning elektron qurilmalarga mosligi ham katta ahamiyatga ega. Yangi harflarning klaviatura va matn muharrirlariga moslashtirilishi elektron yozish, qidiruv va ma’lumot almashish jarayonlarini yaxshilashi mumkin.

Biroq yangi alifboga o‘tish ayrim qiyinchiliklarni ham keltirib chiqaradi. O‘quvchilar, o‘qituvchilar va boshqa foydalanuvchilar yangi harflarni o‘rganishlari kerak bo‘ladi. Shuningdek, darsliklar, lug‘atlar va rasmiy hujjatlarni yangi imloga moslashtirish talab etiladi.

Yangi alifboga oid qonun 2026-yil 21-oktabrda imzolangan. Uning kuchga kirish sanasi 2027-yil 22-aprel etib belgilangan [3]. Demak, yangi tizimga tayyorgarlik ko‘rish va uni amaliyotga bosqichma-bosqich joriy etish muhimdir.

XULOSA

O‘zbek lotin alifbosini takomillashtirish til yozuvini zamonaviy talablar asosida rivojlantirishga xizmat qiladi. Yangi harf shakllari imloni ixchamlashtirish, yozuvdagi bir

xillikni ta’minlash va raqamli muhitda qulaylik yaratish imkoniyatiga ega. Islohot muvaffaqiyatli bo‘lishi uchun ta’lim muassasalari, nashriyotlar va elektron tizimlar yangi alifboga moslashtirilishi zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1.O‘zbekiston Respublikasining 1993-yil 2-sentabrdagi 931-XII-sonli “Lotin yozuviga asoslangan o‘zbek alifbosini joriy etish to‘g‘risida”gi Qonuni.

2.O‘zbekiston Respublikasining 1995-yil 6-maydagi 71-I-sonli Qonuni.

3.O‘zbekiston Respublikasining O‘RQ-1184-sonli Qonuni, 2026-yil 21-oktabr. https://www.lex.uz/uz/acts/8548754